

Overzicht aanpak wapens en jongeren Schiedam: stand van zaken juni 2023 en aanbevelingen

De gemeente Schiedam wil wapenbezit en -gebruik onder jongeren tegengaan. Een overzicht aan (werkzame elementen binnen) maatregelen ontbrak echter nog. Onderstaande is daarom een eerste weergave van de preventieve en proactieve maatregelen die al genomen worden en nog genomen kunnen worden om de aanpak te verbeteren, zodat de gemeente Schiedam op basis van de geleerde lessen een lokaal plan van aanpak voor messengeweld kan opstellen. De aanbevelingen zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, op (de evaluatie van) het actieplan Wapens en Jongeren en op interviews die binnen het kader van een masterscriptie¹ zijn afgenomen bij professionals.

Algemene uitgangspunten en aanbevelingen

- ➔ Aanbevolen wordt om bij iedere maatregel na te gaan of deze geen averechts effect heeft, zoals een statusverhogende of onveiligheidsgevoelens versterkende werking, waardoor jongeren juist messen gaan dragen. Dit laatste kan ontstaan wanneer jongeren door (media)aandacht voor messengeweld, zoals bijv. communicatie over opbrengsten van mes inleveracties en preventieve fouilleeracties, de indruk krijgen dat iedereen met een mes loopt.
- ➔ Aanbevolen wordt om via o.a. de CCV toolbox wapens en jongeren te leren van de good and bad practices van andere onderzoeken en regio's, en deze te specificeren op Schiedam.
- ➔ We zien dat veel valt of staat met het opbouwen van en handelen vanuit vertrouwensrelaties. Aanbevolen wordt daarom dat alle professionals contact maken met jongeren en het gesprek aangaan met hen over messengeweld, om te kunnen peilen wat er speelt en waarom zij eventueel een mes dragen/gebruiken. Daarbij dient messengeweld niet goedgekeurd te worden en dienen jongeren geaccepteerd te worden ongeacht de fouten die ze eventueel gemaakt hebben. Vervolgens zou samen met hen naar een oplossing gezocht moeten worden.
- ➔ Meerdere professionals benoemen dat een goede basis binnen een kansrijke omgeving verzorgd dient te worden voor alle jongeren. Aanbevolen wordt daarom om te investeren in armoedebestrijding, bijv. ontbijt verzorgen op scholen en financiering van sportcontributie.
- ➔ We zien dat voor de gehele aanpak geldt dat maatwerk centraal staat, zodat risicjongeren weer alternatieven en toekomstperspectief geboden worden. Wanneer ze op basis van individuele behoeften begeleid worden richting positieve dingen in het leven, zoals school, werk, sport, dagbesteding of talentontwikkeling, houden ze zichzelf sneller op het rechte pad.
- ➔ We zien dat jongeren behoefte hebben aan eigen plekken in de wijk, waar ze van jongs af aan terecht kunnen, niet weggestuurd worden, samen kunnen zijn en dagbesteding is. Aanbevolen wordt deze te verzorgen, en daar toezicht vanuit jongerenwerkers/buurtvaders te laten zijn.
- ➔ Schiedamse groepen jongeren bestaan uit enkele "harde kern" jongeren die een hoog risico lopen op betrokkenheid bij problematiek/criminaliteit, en meerdere meelopers die dat minder hebben. Aanbevolen wordt in te zetten op meelopers, aangezien deze beïnvloedbaarder zijn.
- ➔ Vanuit de evaluatie van het actieplan Wapens en Jongeren wordt aanbevolen om acties te richten op de meest risicovolle groep jongeren die messen gebruikt, en aan te sluiten bij hun leefwereld en taalgebruik.

Preventieve inzet

Bewustwording en weerbaarheid

Campagnes en voorlichtingen

We zien dat campagnes en voorlichtingen die voornamelijk informatief zijn op het gebied van risico's en gevolgen niet direct effectief zijn in het vergroten van bewustwording en weerbaarheid. Het lijkt effectiever te zijn om jongeren op een interactieve manier duidelijk te maken en te laten nadenken over wat normaal is, wat wel en niet kan en mag, hoe situaties op het gebied van messengeweld eruit zien, wat deze met je doen en hoe je zou (moeten) handelen. Dit kan ofwel in de vorm van workshops,

¹ Dit betreft de masterscriptie: "Messenproblematiek onder jongeren: een aanscherping van de preventieve aanpak van Schiedam gebaseerd op de visies en rollen van professionals" van Puck Meulen, Criminologie student aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Voor een volledig overzicht van de resultaten kan deze masterscriptie geraadpleegd worden.

Overzicht aanpak wapens en jongeren Schiedam: stand van zaken juni 2023 en aanbevelingen

debatten of stellingen ofwel door hen de situaties te laten ervaren via rollenspellen, theatersketches, *virtual reality* of ervaringsdagen waarop daders en slachtoffers spreken. Jongeren krijgen zo een genuanceerde en realistische inkijk, gaan zich meer verplaatsen in situaties en snappen deze beter.

- ➔ Aanbevolen wordt om campagnes en voorlichtingen pedagogisch verantwoord, structureel en regelmatig in een verdiepende vorm te geven op alle basisscholen. Bijv. jaarlijks in ieder kwartaal een workshopreeks van drie weken in groep zes, acht en het tweede.
- ➔ Aanbevolen wordt zulke campagnes en voorlichtingen te laten verzorgen door pakkende sprekers die kennis hebben van zaken en met wie jongeren zich eventueel kunnen identificeren, zoals jongerenwerkers, rolmodellen, ervaringsdeskundigen, politie of Halt.
- ➔ Aanbevolen wordt om na afloop van campagnes of voorlichtingen het gesprek aan te gaan met jongeren, aangezien ze dan pas opener zullen aangeven dat ze het bijv. hebben meegemaakt.
- ➔ Aanbevolen wordt om ook jongeren zelf in een bepaalde vorm actiever te betrekken, aangezien zij zelf de problemen veroorzaken en weten wat voor hen zou kunnen werken in de aanpak.
- ➔ Daarnaast zien we dat regelmatig mismatches ontstaan tussen campagnes en voorlichtingen die ontwikkeld worden en wat zou werken voor de doelgroep. Aanbevolen wordt daarom om ketenpartners en sleutelfiguren die affiniteit hebben met jongeren eerder te betrekken bij het bedenken van een aanpak, aangezien zij beter weten wat er speelt en wat zou werken.
- ➔ Aanbevolen wordt om ook aandacht te schenken aan sociale vaardigheidstrainingen, waarin conflict oplossend vermogen en emotieregulatie van jongeren wordt versterkt.

Individuele inzet jongerenwerk

We zien dat professionals het belang van jongerenwerk voornamelijk zien in het op een laagdrempelige manier gesprekken voeren, vertrouwensbanden opbouwen, normen en waarden bijbrengen, bewustwording en weerbaarheid vergroten, afglijden voorkomen, de leefwereld begrijpen, een voorbeeldrol vervullen, er constant zijn, een begripvol en ondersteunend oor bieden, complimenteren, belonen, motiveren en dagbesteding verzorgen voor jongeren. Dit haalt jongeren uit hun negatieve omgeving en plaatst ze in een positieve omgeving, waardoor meer kansen en toekomstperspectief geboden wordt. Daarnaast signaleren jongerenwerkers vroegtijdig wat er speelt op het gebied van messengeweld, wie erbij betrokken is en waar kansen liggen om dit te voorkomen of aan te pakken.

- ➔ Aanbevolen wordt daarom om het jongerenwerk te prioriteren in de aanpak. Om de doelgroep te bereiken is echter meer inzet van jongerenwerkers nodig.
- ➔ Daarnaast wordt aanbevolen jongerenwerkers meer te ondersteunen in en handvaten te bieden om jongeren door te verwijzen naar dagbesteding die voor hen passend is.
- ➔ Verder wordt aanbevolen om ook ervaringsdeskundigen, familieleden, buurtsportcoaches en wijkbewoners die een bepaalde status hebben opgebouwd of succesvol zijn geworden, meer in te zetten als positieve rolmodellen. We zien namelijk dat jongeren zich vaker met hen kunnen vergelijken, tegen hen opkijken en daardoor sneller iets van hen aannemen.

Veiligheidsgevoelens

We zien dat jongeren behoefte hebben aan (online) veilige omgevingen waar ze kunnen praten over hun zorgen en angsten. Professionals signaleren immers dat onveiligheidsgevoelens vaak de reden zijn dat jongeren een mes gaan dragen of gebruiken om zichzelf te beschermen.

- ➔ Aanbevolen wordt te investeren in laagdrempelige aanspreekpunten voor jongeren, met wie ze het gesprek kunnen voeren en daarmee onveiligheidsgevoelens kunnen verminderen.
- ➔ Aanbevolen wordt daarnaast om te investeren in het verkleinen van de kloof tussen jongeren en professionals met autoriteit, zoals politie en toezicht en handhaving. Jongeren kunnen immers het gevoel hebben er alleen voor te staan en een mes nodig te hebben om zichzelf te kunnen verdedigen, aangezien ze zulke instanties niet/minder vertrouwen.
- ➔ Aanbevolen wordt veiligheidsgevoelens van jongeren te vergroten door van jongs af aan veilige woon- en leefomgevingen te creëren voor jongeren.

Overzicht aanpak wapens en jongeren Schiedam: stand van zaken juni 2023 en aanbevelingen

Voorkomen (herhaald) slachtofferschap

- Vanuit de evaluatie van het actieplan Wapens en Jongeren wordt aanbevolen in gesprek te gaan met slachtoffers van messengeweld, en hen en hun betrokkenen ondersteuning aan te bieden vanuit Slachtofferhulp, aangezien dit kan leiden tot een afname van steekincidenten.

Verminderen beschikbaarheid messen

Mes inleveracties

We zien dat inleveracties grotendeels dienen om de samenleving duidelijk te maken dat er wat gedaan wordt aan messenproblematiek. Het is een moment dat er aandacht voor is, en bewustwording onder ouders/verzorgers kan worden vergroot. Echter is de opbrengst slechts mager en niet van de doelgroep afkomstig. Daarnaast worden achterliggende problematieken en motieven bij jongeren niet opgelost.

- Aanbevolen wordt daarom om de mes inleveracties niet te prioriteren binnen de aanpak.
- Vanuit de evaluatie van het actieplan Wapens en Jongeren wordt aanbevolen om voorafgaand aan inleveracties vanuit jongerenwerk, politie, toezicht en handhaving en scholen voorlichting over risico's van messenbezit en -gebruik te geven, daar met jongeren over in gesprek te gaan en hen te stimuleren om messen in te gaan leveren.

Verkoopverbod legale messen voor minderjarigen

We zien dat de effectiviteit uiteenlopend wordt beoordeeld. Zo zijn professionals aan de ene kant van mening dat het niet mogelijk is om alle messen uit te bannen, en aan de andere kant dat het voor jongeren juist als drempel kan dienen wanneer je het op basis van een landelijke wetswijziging inzet.

- Aanbevolen wordt om de ontwikkelingen van het wetsvoorstel voor het landelijke verkoopverbod van legale messen aan minderjarigen te volgen.
- Aanbevolen wordt om te overleggen met lokale winkeliers over vrijwillig afzien van de verkoop.

Kluisjescontroles en beveiligingssystemen op scholen

We zien dat kluisjescontroles regelmatig uitgevoerd worden door de politie, maar vaak (vrijwel) geen messen aangetroffen worden. Wel bieden zulke controles de kans om vanuit zowel school als de politie het gesprek aan te gaan met jongeren en hun gezin, hen duidelijk te maken dat het dragen van messen niet kan, hen te vragen naar hun motivaties en hen hulpverlening aan te bieden wanneer dat nodig is.

- Aanbevolen wordt daarom om kluisjescontroles voornamelijk in te zetten om vervolgens het gesprek aan te gaan met jongeren.
- Aanbevolen wordt ook om geen beveiligingssystemen zoals detectiepoortjes te installeren op scholen, aangezien scholen vinden dat deze onterecht de verwachting creëren dat er messen zijn en deze de jongeren die niks met messengeweld te maken hebben benadelen. Dat zou onredelijk zijn aangezien slechts een kleine groep Schiedamse jongeren erbij betrokken is.
- Aanbevolen wordt daarnaast om scholen handelingskaders te bieden voor het controleren van en het gesprek aangaan met hun leerlingen over messenproblematiek.

Informatiepositie

- Momenteel is er onder de professionals nog onvoldoende zicht op de doelgroep. Ook onder respondenten waarvan werd verwacht dat ze sleutelposities hadden binnen de kennis over deze problematiek. In de tabel hieronder is te zien wat al wel bekend is. Deze kennis lijkt met name vanuit jongerenwerkers en politie te komen. Veel andere professionals geven aan geen direct een-op-een contact te hebben met jongeren en zich tijdens interviews te baseren op informatie die ze bijv. verkregen hebben van andere professionals, wijkbewoners, het nieuws of de onderzoeken van Weerman et al. (2022) en Roks en Van den Broek (2017; 2020). Aanbevolen wordt daarom om de informatiepositie van alle ketenpartners te verbeteren.
- Vanuit de evaluatie van het actieplan Wapens en Jongeren wordt aanbevolen ketenpartners vaker structurele overleggen en integrale acties te laten houden, zodat ze meer in verbinding staan, elkaar kunnen versterken en meer kennis hebben van elkaars informatiepositie, handelingsmodelijkheden en werk.

Overzicht aanpak wapens en jongeren Schiedam: stand van zaken juni 2023 en aanbevelingen

	Bevindingen
Aard	Spanningen en ruzies tussen groepen o.b.v. territoria of “kleine, nutteloze of stomme dingen” zoals elkaars vriendinnetjes afpakken, (online of in drillmuziek) uitdagen/intimideren/bedreigen. Rivaliteit met Rotterdam o.b.v. symbolische gemeentegrens. Parkweggroep en Troelstralaan groep. Jongens van gemiddeld 14 of 15 jaar, maar steeds jonger. Enkele “harde kern” jongeren, meerdere meelopers. Erbij willen horen. Minder extreem dan in Rotterdam: minder oud, minder gehard, minder ernstige criminaliteit, minder snel grijpen naar vuurwapens, geen puntensysteem. Reden meeste jongeren voor dragen/gebruiken mes: onveiligheidsgevoelens. Stoer doen, status en eer hooghouden, laten zien dat je niet met je laat sollen en niet bang bent. Onduidelijk of Schiedamse jongeren drillmuziek maken. Ze luisteren en kijken het wel.
Omvang	Vragen hierover moeilijk te beantwoorden: professionals staan ver van de problematiek af, zijn inconsistent in beantwoording, baseren omvang op ernst, zorgwekkendheid en schadelijkheid of zeggen vanwege hun werkzaamheden een vertekend beeld te hebben. Omvang wordt uiteenlopend beoordeeld als groot, groter dan we denken vanwege (online) verborgenheid en niet zo groot. Daarnaast stellen een aantal professionals dat de omvang de laatste tijd af aan het nemen is, en stellen anderen dat deze juist toe aan het nemen is.
Oorzaken	Diverse risicofactoren en problematieken kunnen (in samenhang) uitmonden in het dragen of gebruiken van messen: weerbaarheid (geld, status, macht, vriendschap of posts, foto's of video's), hoge impulsiviteit, lage empathie, niet inzien van risico's of gevolgen gedrag, minder goede emotieregulatie en conflict oplossend vermogen, weinig toekomstperspectief, geen dagbesteding, armoede, kansongelijkheid, weinig bewustzijn ouders/verzorgers over wat hun kind uitspookt, foute vrienden, erbij willen horen, wij-gevoel willen creëren, bewijsdrang, groepsdruk, lager opgeleid, geen aansluiting vinden op school, gepest of bedreigd worden, schoolverzuim, hangen op straat, wonen in sociaal economisch achtergestelde wijken, normalisering, verharding.

- ➔ Aanbevolen wordt meer in te zetten op de online aanpak, aangezien daardoor beter zicht kan ontstaan op wat er online gebeurt onder jongeren, wat een positieve invloed kan hebben op wat er offline gebeurt. Momenteel heeft Buurtwerk Gro-up een Instagram account, en hebben sommige jongerenwerkers individuele accounts waarmee ze communiceren met jongeren. De digitale wijkagent monitort jongeren op sociale media en binnen een Telegram groep van ongeveer 1500 jongeren (waarvan onbekend hoeveel Schiedamse) die excessieve geweldsdelicten plegen. Verder onderzoekt hij de mogelijkheden voor een digitaal gebiedsverbod, aangezien hij verwacht dat conflicten zullen afnemen wanneer jongeren die online problemen veroorzaken niet meer op social media mogen komen.
- ➔ Aanbevolen wordt om de politie actiever op social media te laten surveilleren om informatie te verkrijgen over wat er speelt, wie met wie omgaat en wanneer jongeren zich waar bevinden, zodat in een vroeg stadium kan worden ingegrepen en incidenten worden voorkomen.

Samenwerking bij voorkomen steekpartijen

We zien dat het belang van integrale samenwerking wordt ingezien. Alle professionals die in contact komen met jongeren en/of hun gezin (zoals jongerenwerkers, politie, gemeente, boa's, OM, reclassering, onderwijs, hulpverleners en zorg) dragen een rol in het zo vroeg mogelijk signaleren, monitoren en communiceren van problemen of risicogedrag welke mogelijk te herleiden zijn naar messenproblematiek bij (broertjes of zusjes van) jongeren, in het bekijken welke aanpak het beste ingezet kan worden en in welke handelingen daarvoor vanuit elke partij plaats moeten vinden.

- ➔ Professionals zijn al vrij tevreden over zulke integrale samenwerking, maar aanbevolen wordt nog minder “op eilandjes te opereren” zodat completere beelden van de situaties van jongeren ontstaan en jongeren multidisciplinairder en intensiever ondersteund kunnen worden.

Overzicht aanpak wapens en jongeren Schiedam: stand van zaken juni 2023 en aanbevelingen

- Aanbevolen wordt een netwerkaart te maken met een overzicht van risicjongeren, professionals die betrokken zijn en wat zij voor de jongeren doen, professionals die nog betrokken kunnen worden en op wat voor manier, en wie wat doet wanneer problemen of risicogedrag gesignaleerd worden. Hierover bestaan onder de professionals immers discussie.
- Aanbevolen wordt om ook ouders/verzorgers meer te betrekken bij deze integrale samenwerking, door bijv. gesprekken met hen aan te gaan wanneer signalen over hun kind of gezin naar boven komen en door hulp aan te bieden waar nodig.
- Aanbevolen wordt meer gebruik te maken van de kennis en waardevolle informatie die aanwezig is op scholen, over o.a. wat er speelt onder jongeren, eventuele achterliggende problematieken bij hen en werkzame elementen binnen de aanpak hiervan.

Rol ouders/verzorgers

We zien dat ouders/verzorgers en de rest van het systeem van jongeren meer betrokken moeten worden in de aanpak van messengeweld, aangezien jongeren beïnvloedt en gevormd worden door hen en mogelijk terugvallen in negatief gedrag wanneer zij hen niet positief ondersteunen. Ouders/verzorgers zouden meer controle moeten uitoefenen op en in gesprek moeten gaan met hun kinderen, aangezien ze vaak niet op de hoogte zijn van wat hun kinderen (online) aan het doen zijn. Er bestaan voorbeelden van het in contact brengen van ouders/verzorgers met kinderen uit rivaliserende groepen. Dit blijkt echter lastig te zijn, omdat zij vaak achter hun kinderen staan.

- Aanbevolen wordt om bewustwording over wat er speelt op het gebied van messenproblematiek onder ouders/verzorgers te vergroten door middel van bijv. sessies, workshops of podcasts.
- Aanbevolen wordt ouders/verzorgers hulpverlening en handelingskaders te bieden voor het controleren van en het gesprek aangaan met hun kinderen over messenproblematiek.

Repressieve inzet

(persoonsgericht) preventief fouilleren

Preventieve fouilleeracties worden in veiligheidsrisicogebieden regelmatig uitgevoerd door politie in samenwerking met toezicht en handhaving, om jongeren af te schrikken, te laten merken dat ze in de gaten gehouden worden, gecontroleerd en gepakt kunnen worden en dat het dragen van messen niet kan. Daarnaast dienen deze acties grotendeels om de samenleving duidelijk te maken dat er wat gedaan wordt aan messenproblematiek. Het is een moment dat er aandacht voor is, en bewustwording onder ouders/verzorgers kan worden vergroot. Wanneer bij jongeren een mes aangetroffen wordt, mogen zij zes maanden persoonsgericht preventief gefouilleerd worden mits daar aanleiding toe is.

- Aanbevolen wordt daarom deze acties niet te prioriteren binnen de aanpak.
- Aanbevolen wordt preventieve fouilleeracties structureel, onverwachts en kort te laten plaatsvinden, aangezien jongeren elkaar waarschuwen, de locatie gaan vermijden of geen mes meenemen wanneer ergens een actie plaatsvindt.
- Aanbevolen wordt om ook de vriendengroep mee te nemen wanneer iemand persoonsgericht preventief gefouilleerd mag worden, zodat de vriendengroep geen mes meer meeneemt als ze met deze jongere zijn, of wellicht zelfs niet meer met hem/haar om willen gaan.

Last onder dwangsom/boete

We zien dat een last onder dwangsom of een boete niet de oplossing is voor deze problematiek aangezien het jongeren niet helpt in hun situatie, maar meer een middel is om jongeren en ouders/verzorgers aan het denken te zetten. Echter zien we ook dat veel jongeren die te maken krijgen met deze problematiek, al in een financieel zwakkere situatie zitten. Wellicht escaleert hun situatie dus alleen maar meer wanneer ze een last onder dwangsom of boete opgelegd krijgen.

- Aanbevolen wordt daarom om maatwerk op financieel vlak toe te passen wanneer toch een last onder dwangsom opgelegd wordt, en tegelijkertijd hulpverlening aan te bieden.

Overzicht aanpak wapens en jongeren Schiedam: stand van zaken juni 2023 en aanbevelingen

Burgemeester brieven

- ➔ Aanbevolen wordt deze altijd uit te reiken in combinatie met een gesprek met de gemeente, politie en reclassering, en ouders/verzorgers actief door te verwijzen naar hulpverlening.

Gevangenisstraf

Meerdere professionals vinden dat wanneer jongeren een mes hebben gebruikt, zij strenger afgestraft moeten worden door middel van een hogere gevangenisstraf dan nu vaak het geval is, om het statement te maken dat hun gedrag echt niet kan in de hoop dat ze erover gaan nadenken. Echter geven ook meerdere professionals aan dat de situatie van jongeren alleen maar verergert wanneer ze in de gevangenis belanden, aangezien ze nóg minder kansen hebben als ze vrij komen.

- ➔ Aanbevolen wordt daarom om een goede balans te vinden in het al dan niet strenger afstraffen van jongeren (eventueel door iedere keer strafverzwaring), en ervoor te zorgen dat wanneer jongeren in de gevangenis belanden, zij daarbinnen kunnen werken aan hun toekomst.

Nazorg

We zien dat nazorg in Schiedam onder andere zou moeten gebeuren door professionals vanuit diverse expertises, Slachtofferhulp en ouders/verzorgers het gesprek aan te laten gaan met jongeren wanneer een incident zich heeft voorgedaan.

- ➔ Vanuit de evaluatie van het actieplan Wapens en Jongeren wordt aanbevolen met alle ketenpartners af te wegen welke strafrechtelijke en aanvullende pedagogische maatregelen nodig zijn wanneer wapenbezit is vastgesteld, om adequate nazorg te kunnen bieden.